

TIL: Juridisk ABC Podcast

JURIDISK ABC PODCAST OM PRODUKTANSVAR

1 OVERORDNET OM DAGENS TEMA

- Produktansvar – en spesialdisiplin innenfor erstatningsretten
- I sin kjerne handler det om produsentens ansvar for den skade produktene volder på person eller eiendom, løstøre og formue
- Stadig mer aktuelt, fordi:
 - vi til stadighet får flere produkter,
 - flere produkter elektrifiseres (for eksempel boksåpnere, verktøy etc.)
 - produkter får stadig nye og mer avanserte funksjoner (for eksempel amerikanske kjøleskap med isvanndispenser og isbitmaskin)
 - Nye funksjoner innebærer nye risikoer
- Dagens tema er det lovfestede produktansvaret i henhold til produktansvarsloven.
- Legemiddelansvaret er også regulert i produktansvarsloven (kapittel 3) – et særlig, objektivt ansvar for legemiddelskade. Ikke tema i dag.

2 GENERELT OM GRUNNVILKÅRENE I ERSTATNINGSRETTE

- I produktansvaret, som i erstatningsretten generelt, snakker vi om tre grunnvilkår som må være til stede for å kunne pålegge ansvar – (1) det må foreligge et ansvarsgrunnlag, (2) det må være en adekvat årsakssammenheng mellom det erstatningsbetingende forholdet og skaden (3) og skaden må materialisere seg i form av et økonomisk tap.

1. Vilkåret om ansvarsgrunnlag

- Dreier seg i korte trekk om at man må ha et rettslig grunnlag for å kunne fremme et krav om erstatning. Det er ikke nok at man har lidt en skade eller et tap.
- Her har vi:
 - ulike typer av objektive ansvarsgrunnlag (produktansvaret er et lovfestet objektivt ansvar, som forutsetter sikkerhetsmangel),

- kontrollansvaret, som vi kjenner fra kjøpsretten,
- subjektive ansvarsgrunnlag – som forutsetter at skadevolder har opptrådt klanderverdig.

2. Vilkåret om adekvat årsakssammenheng

- Kjernen i kravet om årsakssammenheng er at det må være en fysisk sammenheng mellom den ansvarsbetingende omstendighet og skaden.
 - I jussen kalles dette for faktisk årsakssammenheng»
 - I sin enkleste form er dette enkelt å forstå: Skadevolder kan ikke holdes ansvarlig for en skade som ikke skyldes hans forhold.
- Noen ganger er det ikke tilstrekkelig å påvise en fysisk sammenheng.
 - Typisk der det er flere årsaker som virker sammen og resulterer i skaden.
 - I slike tilfeller er det behov for å regulere hvilke årsaker det skal knyttes ansvar til og eventuelt fordeling av ansvar på ulike årsaker. Dette kaller vi *årsakskravets rettslige side/rettslig årsakssammenheng*.
 - Betingelsene som må være til stede for å anse et ansvarsbetingende forhold som årsak til skaden.
- Hovedregelen i norsk rett er at kravet til årsakssammenheng er oppfylt dersom den skadevoldende omstendighet utgjør (1) en nødvendig betingelse for skaden og (2) ikke er en uvesentlig del av årsaksbildet – jf. P-pilledom II, Rt 1992 s. 64.
- At årsakssammenhengen skal være adekvat, innebærer et krav om en viss nærhet *til* og sannsynlighet *for* skadefølgen. Følgeskader som er fjerne og avledede, gir ikke grunnlag for erstatning.

3. Vilkåret om økonomisk tap

- Det er ikke tilstrekkelig for erstatning at det har oppstått en ulempe uten økonomiske konsekvenser – det må kunne konstateres et økonomisk tap.

3 KORT OM PRODUKTANSVARETS UTVIKLING I NORGE

- Røtter i det alminnelige culpaansvaret og det ulovfestede objektive ansvaret
- Produsentens ansvar utviklet seg i siste halvdel av 1900-tallet.
- Før den tid var det primært eieren eller brukeren av en farlig gjenstand, som ble holdt ansvarlig.
- Fra 1950-tallet ser vi at Høyesterett begynte å holde *produsenten* ansvarlige for skadevoldende egenskaper ved produktet:
 - Rulledommen, Rt 1950 side 1091: Produsenten ansvarlig på culpagrunnlag
 - Stigedommen, Rt. 1974 side 41: Produsenten frifunnet, men HR drøfter både culpa og objektivt ansvar
- Produktansvarsloven ble vedtatt i 1988: Første gang man fikk et lovfestet produktansvar i Norge.

- Produktansvarsloven var sterkt farget av EFs produktansvarsdirektiv (85/374/EEC) allerede fra tilblivelsen, men det var enkelte vesentlige forskjeller mellom direktivet og den norske loven.
- I forbindelse med inngåelsen av EØS-avtalen ble produktansvarsloven harmonisert med produktansvarsdirektivet i 1992.

4 SÆRTREKK VED PRODUKTANSVARET

4.1 Produktansvaret er ikke et kjøpsrettslig ansvar

- Kjøpsrettslig ansvar (på grunn av mangel eller forsinkelse):
 - Dekker som hovedregel kun skade på salgstingen selv
 - Unntak for gjenstander som «har nær eller direkte sammenheng med salgstingens forutsatte bruk», jf. fkjl § 34 og kjøpsloven § 67 annet ledd bokstav d (indirekte tap).
- Produktansvar:
 - Dekker kun skade på *annet enn* salgstingen selv. Skade på det skadevoldende produktet faller altså utenfor dekningen.
- I erstatningsretten skiller vi mellom erstatning i kontrakt og erstatning utenfor kontrakt, såkalt deliktansvar. Produktansvaret er et ansvar utenfor kontrakt. Det innebærer at:
 - Både tredjepersoner og medkontrahenter kan gjøre gjeldende ansvar etter loven
 - Ingen regler om reklamasjon
 - Erstatningsberegningen ikke begrenset til oppfyllelsesinteressen
 - Erstatningen omfatter både ting- og personskaade
- Produktansvarsloven er ufravikelig til vern for skadelidte, jf. pal § 2-6

4.2 Hva er et produkt i lovens forstand?

- Alle slags fysiske gjenstander, med unntak av fast eiendom.
- Naturprodukter, råvarer, industrielle produkter, strøm osv.
- Utenfor faller tjenester eller immateriell eiendom.

4.3 Hvem kan holdes ansvarlig etter loven?

- Det er produsenten som er ansvarssubjekt etter loven, men loven opererer med et utvidet produsentbegrep, jf. pal § 1-3.
- I tillegg til den tradisjonelle produsenten omfattes:
 - Den som «frembyr produktet som sitt» eget, uansett hvem som har produsert det.
 - Den som forhandler et «ubearbeidet naturprodukt», men her kreves det en viss grad av profesjonalitet i salgsleddet.
 - Hvis produktet er produsert utenfor EU/EØS-området, for eksempel i Kina eller USA, er det importøren til Norge som er produsent.

- Også produsenten av en komponent (såkalt delprodusent) kan holdes ansvarlig

4.4 Hva skal til for å holde produsenten ansvarlig? Det grunnleggende vilkåret om «sikkerhetsmangel».

- Selv om ansvarsgrunnlaget er objektivt, er produktansvaret ikke noe rent kausalansvar. Det er altså ikke nok for å kreve erstatning at produktet har voldt en skade.
- **Bare ansvar** hvis det kan påvises at skaden skyldes en *sikkerhetsmangel* ved produktet, jf. pal § 2-1 og Borgarting lagmannsretts dom 14. september 2010.
- Sikkerhetsmangel må ikke forveksles med det kjøpsrettslige mangelbegrepet. Mens mangel i kjøpsretten er et avvik fra kontraktsmessig oppfyllelse, dreier sikkerhetsmangel seg om avvik fra en objektiv sikkerhetsstandard.
- Hva skal til for at det foreligger en sikkerhetsmangel?
 - Det foreligger en sikkerhetsmangel dersom «produktet ikke byr på den sikkerhet som en bruker eller allmennheten med rimelighet» kan vente
 - «En bruker eller allmennheten»: Kan være ulike vurderinger for ulike brukergrupper, for eksempel emballering av kjemikalier til industri/husholdninger, eller den nevnte Rulledommen.
 - Ved fastsettelse av sikkerhetsstandard skal det foretas en helhetsvurdering av «alle forhold som har sammenheng med produktet, dets presentasjon, markedsføring og påregnelige bruk».
 - Kjernes spørsmålet er hvilke berettigede forventinger man kan stille til produktsikkerheten.
 - Eks: «Malingsdommen», Rt. 1997 side 1629.
- I utgangspunktet en objektiv norm
 - Produsenten kan skjerpe forventingene ved pris/markedsføring mv, men det motsatte er ikke kurant.
 - Samfunnsnyttebetraktninger: Man kan akseptere flere risikoer ved et nyttig produkt, enn ved et unyttig.
 - Vurderingen av sikkerhetsstandard knytter seg til det tidspunktet da produktet «ble satt i omsetning» fra produsenten.

4.5 Hvilken skade dekkes etter produktansvarsloven?

- I utgangspunktet det alminnelige, erstatningsrettslige skadebegrepet
 - Personskade
 - Lidt tap, tap i fremtidig erverv, fremtidig tap og menerstatning, jf. skadeserstatningsloven §§ 3-1 og 3-1.
 - Etterlatterstatning ved personskade med dødsfølge, jf. skadeserstatningsloven § 3-4.

- Tingskade: Skade på løsøre, fast eiendom og dyr, jf. skadeserstaningsloven § 4-1.
 - Spesielle begrensninger i par § 2-3:
 - Omfatter ikke skade på produktet selv (reguleres av kjøpsretten)
 - Ansvaret er begrenset til skade på ting som:
 - Er av et slag som normalt er bestemt for privat bruk eller forbruk
 - og**
 - ble brukt av skadelidte til hovedsakelig privat bruk eller forbruk
 - Det må gjøres en vurdering av om de skadede tingene normalt er bestemt for privat bruk og faktisk ble brukt slik av skadelidte.

* * *

Ole André Oftebro
oao@raeder.no / www.raeder.no